

Y.M.ÖRUCOVA*filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent***Azərbaycan Dillər Universiteti**

(Bakı şəh., R.Behbudov küç., 60)

**SİYASİ DİSKURSUN PRAQMATİK POTENSİALI:
EKSPLİSİT VƏ İMPLİSİT KATEQORİYALAR***Açar sözlər: siyasi diskurs, intensiya, praqmatika, eksplisit kateqoriya, implisit kateqoriya**Ключевые слова: политический дискурс, интенция, прагматика, категория эксплицитности, категория имплицитности**Key words: political discourse, intention, pragmatics, explicit category, implicit category*

Praqmatikanın kökləri Ç.Pirsin, U.Ceymsin, D.Dyunun, Ç.Morrisin (XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəli) fəlsəfi konsepsiyaları ilə əlaqədardır. Praqmatika anlayışı situasiya iştirakçıları da daxil olmaqla dinamik, prosesual aspektdə işarə strukturlarının öyrənilməsi məqsədini daşıyan semiotika üzrə elmi işlərdə meydana çıxmışdır.

«Praqmatika» termini elmi ədəbiyyatda ilk dəfə amerika tədqiqatçısı Çarlz Uilyam Morris tərəfindən tətbiq olunmuşdur. Ç.Morris Ç.Pirsin ideyalarını inkişaf etdirərək işarələr haqqında elm olan semiotikanı üç hissəyə bölməyi təklif etmişdir:

- işarələrin bir-birinə münasibətini öyrənən sintaktika;
- işarələrin obyektlərə qarşı münasibətini öyrənən semantika;
- işarələrin istifadəçilərə qarşı münasibətini tədqiq edən praqmatika.

Praqmatika linqvistik formalarla onlardan istifadə edilən arasında münasibətləri öyrənir, danışanların ifadə etdiyi mənalara tədqiq edir. O, həm də kontekstual mənanın öyrənilməsidir. Praqmatika deyilən ifadədən daha çox məna çıxartmaq yollarını öyrənir. Praqmatika nisbi məsafəni öyrənir. (Veysəlli, 324)

«İşarələrin əksəriyyətinin interpretatorları canlı orqanizmlər olduğundan praqmatikanın əsas xüsusiyyəti onun biotik aspektlərlə, başqa sözlə desək, işarələrin funksiyası zamanı müşahidə olunan bütün psixoloji, bioloji və sosioloji təzahürlərlə əlaqəli olmasına işarə edir» (Morris 1983:63).

“Praqmatika” termininin əhatə etdiyi predmet sahəsinin bir çox aspektləri artıq ritorikada yunan-roma antikliyində meydana çıxmışdır. Y.S.Stepanovun qeyd etdiyi kimi, «ənənvi stilistika və daha qədim ritorika kimi praqmatika da eyni məsələlərlə məşğul olur; öz fikrinin və ya öz hissənin daha yaxşı, daha dəqiq və ya daha gözəl ifadə olunması üçün mövcud olan repertuardan dil vasitələrinin seçimi» (Stepanov 1985:15).

Praqmatika (yun. dilində *pragma*, “iş”, “fəaliyyət” deməkdir) semiotikada və dilçilikdə tədqiqat sahəsi olub, nitqdə dil işarələrinin fəaliyyətini öyrənir. Praqmatikanın dəqiq sərhədləri mövcud deyildir. Buraya danışan subyekt, ünvan sahibi, onların ünsiyyət prosesində qarşılıqlı fəaliyyəti, ünsiyyət vəziyyəti ilə əlaqəli olan bir-sıra məsələlər daxildir (BEL. Dilçilik 1998:390).

İ.P.Susov qeyd edir ki, praqmatika linqvistika fənnlərindən biri kimi «nitq (mətn) ünsiyyətinin kommunikativ praqmatik kontekstinin tərkib hissələri ilə dil sisteminin vahidləri arasında korrelyasiyanın toplumu kimi predmetə malikdir. Bu konteksti bir-biri ilə müəyyən dərəcədə qarşılıqlı fəaliyyətdə olan kommunikanter, ünsiyyət vaxtı, yer və şərait əmələ gətirir. Praqmatika kommunikativ niyyətlər (intensiya, illokusiya), gözləntilər, effektlər (perlokusiya), strategiyalar və taktikalar, prinsiplər və konvensiyalar, müxtəlif xarakterli rolların kommunikanter arasında paylanması kimi anlayışlarla bağlıdır» (Susov 1990:125).

V.N.Komissarov həmçinin qeyd edir ki, «mətnə informasiyanı qəbul edən reseptor praqmatik münasibətlər adlanan mətnə müəyyən şəxsi münasibəti daxil edir (münasibətini bildirir). Alimin qeyd etdiyi kimi, reseptorlar ona aid olmayan və onun üçün böyük maraq kəsb etməyən hər hansı bir fakt və hadisə haqqında məlumat əldə etmək məqsədilə mətni istifadə edərkən bu münasibətlər intellektual xarakter daşıya bilər. Digər tərəfdən, informasiya reseptorun hissələrinə toxuna bilər, müəyyən emosional reaksiya yarada bilər. Bu cür təsiri o praqmatik aspekt (və ya mətnin praqmatik potensialı) adlandırır» (Komissarov 2004:209).

Beləliklə, əksər dilçilər belə hesab edirlər ki, praqmatikanın dəqiq sərhədləri yoxdur və o, ilk növbədə, kommunikativ situasiya ilə bağlı olan məsələlərdən ibarətdir. Onlardan bəziləri belə güman edirlər ki, məhz informasiyanı (şifahi və ya yazılı diskursda) qəbul edən reseptor praqmatikada böyük rol oynayır.

Buna müvafiq olaraq, güman etdiyimiz kimi, diskursun ünsiyyət effekti yaratmaq, reseptorda təqdim olunan informasiyaya predmet və konkret münasibəti formalaşdırma qabiliyyəti yaratmaq, başqa sözlə desək, bu informasiyanı alan tərəfə məqsədyönlü təsir göstərmək bacarığı, diskursun praqmatik aspekti və ya praqmatik potensialı (praqmatika), adlanır.

Diskurs – «dildə dil olsa da», xüsusi sosial məlumat şəklində təqdim olunur. Diskurs əsasən xüsusi qrammatikaya, leksikona, sözün işlədilməsinin xüsusi qaydalarına və sintaksisa, xüsusi semantikaya malik olan mətnlərdə mövcuddur. İstənilən diskursun dünyasında sinonimlərin əvəz olunması qaydaları, həqiqilik qaydaları, öz etiketi var. Bu «mümkün ola bilən (alternativ) dünyadır» (Stepanov 1995:44).

Bu elmi işdə siyasi diskurs «sosial mövcudluq» kimi xüsusi maraq kəsb edir. Bizim fikrimizcə, siyasi xadimin həm eksplisit, həm də, implisit intensiyalarından ibarət olan, dinləyicinin şüurunu manipulyasiya etmək məqsədilə ona təsir göstərən, əhəmiyyətli praqmatik potensiala malik olan diskurs, məhz siyasi diskursdur.

Ənənəvi olaraq belə bir fikir yaranmışdır ki, kommunikasiya – informasiya mübadiləsidir, milli ənənələr üçün xarakterik (milli ənənəyə xas olan) olan ünsiyyətin bir hissəsidir (Pariqin 1999:351), halbuki qərb elmi daha çox kommunikasiyanın davranış və dəyər aspektlərini vurğulamışdır (Vaçlavik 2000:49).

Kommunikasiyanın əsas funksiyası insanın orqanizm, fərd, şəxsiyyət, subyekt, sosium, mənəvi sahə kimi bütövlüyünü qoruyub saxlanmasına yardım etməkdən ibarətdir. Danışanın şəxsiyyəti müxtəlifdir və öz təzahürlərində mürəkkəbdir.

Danışan ünsiyyət situasiyasına, ünvan sahibinin xarakterinə, vəziyyətin rəsmiyyətinə/qeyri-rəsmiyyətinə diqqət yetirməklə üsluba müvafiq olaraq dil vasitələrinin seçimini davamlı şəkildə aparmalıdır. Bu baxımdan insanın nitqinin *intensiallığı* da əhəmiyyətli rol oynayır.

Linqvistika üzrə elmi işlərdə intensiya dedikdə, bir qayda olaraq, kommunikativ, nitq niyyəti, kommunikantların ifadə olunma məqsədi başa düşülür.

«İntensiya» və «illokusiya» anlayışı qarşılıqlı şəkildə əlaqədardır. N.İ.Formanovskayanın fikrincə, məna funksiyaya aid olduğu kimi, intensiya da illokusiya aiddir (Formanovskaya 1996:42).

İntensional komponent və ya nitq niyyəti siyasi diskursda meydana çıxır və strateji niyyət kimi formalaşır. Bu, həmsöhbətə təsir etmək, onu manipulyasiya etmək, məlumatlandırmaq, yola gətirmək, həvəsləndirmək kimi niyyətlə əlaqədar olan nitq fəaliyyəti proqramıdır.

Buna müvafiq olaraq siyasi diskursda ünsiyyətin təşəbbüskarı kimi çıxış edən natiq adətən, ünvan sahibi ilə qarşılıqlı nitq fəaliyyətinin gedişatını əvvəlcədən planlaşdırır. Siyasətçi onun intensiyasını maksimal dəqiqliklə ifadə edən dil vasitələrini məqsədyönlü qaydada seçir. Danışan öz strategiyasından asılı olaraq intensiyanın dil nümayişinin birbaşa və ya dolaylı üsullarını seçir. Dil vasitələrində əksini tapan intensional komponentin şifrəsini düzgün şəkildə açmağa ünvan sahibinin dil təcrübəsi və onun kommunikativ səriştəsi yardım edir.

İfadənin intensiyası açıq-aşkar, yəni *eksplisit* və ya pərdə arxası, yəni *implisit* ola bilər. Nitq niyyətinin *eksplisit/implisit* və bununla əlaqədar olan ifadənin illokutiv qüvvəsi siyasi

diskursda daha çox, danışanın məqsədindən, nitq strategiyalarının və niyyətlərinin dəqiq ifadə olunmasından, səmimiyyətdən, onun tərəfindən planlaşdırılan perlokutiv effektdən asılıdır.

Adətən, ünvan sahibi tərəfindən düzgün anlaşılması üçün, danışan öz nitq niyyətini maksimal surətdə açıq göstərməyə can atır və bu məqsədlə birbaşa konvensional dil vasitələrini, məsələn, ünvan sahibi tərəfindən əsas mənada qəbul olunan nəqli, arzu, sual bildirən ifadələri və ya müəyyən sositumda kifayət qədər birmənalı şəkildə "oxunan" *invensional* ifadələri seçir. *İnvensiya* (latın dilindən: *inventio* tərcümədə – *ixtira etmə*) materialı əldə etmək və ilkin olaraq sistemləşdirmək bacarığıdır. Ritorikanın bölməsi kimi *invensiya nitqin mövzusu*, daha doğrusu danışığın *nəyin haqqında* getməsi ilə bağlı olan problematikanın işlənilib həzrlənməsini nəzərdə tutur. (Клюев Е.В. 2009).

Nitq təcrübəsində bəzən elə vəziyyətlərə rast gəlmək olur ki, danışanın strategiyası həqiqi niyyətlərin birbaşa eksplisit şəkildə verilməsini nəzərdə tutmur. O, intensiyanı anlamaq və aşkar etmək imkanını ünvan sahibinə verir. Bu cür hallarda niyyətin, deməqoqluğun, dil oyunlarının pərdələnməsi taksitasi nitq aktının ayrılmaz elementi olur. Danışanın məqsədli şəkildə maskalanan intentiyanın tanınması hər zaman elementar olmur və ünvan sahibinin müəyyən əhval-ruhiyyəsini və biliklərini tələb edir.

Beləliklə, intensiya *eksplisit* və ya *implisit* qaydada ifadə oluna bilər. Eksplicitlik dedikdə biz, dil elementlərinin formal qaydada ifadə olunmasını və onlar arasındakı əlaqəni başa düşürük. Eksplisit qaydada ifadə olunan intensiya bu nitq janrı üçün xüsusi vasitələrə malik ola bilər, bu halda o, birbaşa ifadə olunur. Və yaxud intensiya digər nitq janrlarının vasitələri ilə ifadə oluna bilər, bu zaman biz, intensiyanın ifadə olunmasının dolaylı forması ilə qarşılaşırıq.

Ən nəhayət, kommunikativ məqsəd implisit qaydada ifadə oluna bilər, yəni, öz ifadəsi üçün xüsusi vasitələrə malik olmaya bilər. Bu halda intensiyanın ifadə olunması məzmun, nitqin ümumi vəziyyəti, ünsiyyət prosesinin iştirakçılarının ümumi bilikləri əsasında başa düşülə bilər. Belə olan halda intensiyanın implisit qaydada ifadə olunması haqqında bəhs etmək mümkündür.

Danışanın eksplisit və implisit intensiyaları hansı üsullarla ifadə olunur? Bunun üçün mövcud eksplisit və implisit əlaqələri nəzərdən keçirmək lazımdır.

Açıq-aydın şəkildə ifadə olunan *konnektorla* (mətnin iki və ya daha çox komponentləri arasındakı əlaqənin həyata keçirilməsinin köməyi ilə elementlərin toplusu konnektor adlanır) əlaqələr eksplisit adlanır, buna görə də, onlar kommunikantlar tərəfindən daha asanlıqla tanınır. Eksplisit əlaqələrin növbəti növlərini ayırd etmək mümkündür: müvafiq konnektorların köməyi ilə müəyyən olunan rekurrent, koordinant və insidentli (Kamenskaya 1990:59):

1) rekurrent – daha sadə əlaqələr. Rekurrensiya – tam (konnektorun hər iki elementi eyni sözlərdən ibarətdir; bu sözlər söz forması ilə fərqlənə bilər: *siyasət – siyasətdə*) və natamam (hər iki sözlər eyni kök şəkilsinə malik olan müxtəlif sözlər: *siyasət – siyasətçi*);

2) koordinant – bu cür əlaqələr zamanı mətnə bu və ya digər obyektin yerləşdiyi yeri, yəni koordinantlarını göstərən xüsusi söz birləşməsi və ya cümlə konnektor kimi çıxış edir (məsələn: bax yuxarıda, bax paraqraf, bax məqalədə). Göstərilən fraqment cümlədən, şəkildən, sxemdən, qrafikdən ibarət ola bilər. Koordinant əlaqələri ümumi və xüsusi olmaqla fərqlənir:

a) ümumi koordinant əlaqələri – ümumi şəkildə obyektin yerləşdiyi yerə işarə edirlər (məsələn: bax yuxarıda/aşağıda);

b) xüsusi koordinant əlaqələri – mətnə yerin dəqiq işarə olunması. Bir qayda olaraq, konnektor saydan ibarətdir (məs.: bax səh. 8, bax şəkil 5). Xüsusi koordinant əlaqələri elmi mətnlərdə daha geniş yayılmışdır;

3) insidentli – bu kimi əlaqələr komponentləri öz leksik tərkibinə görə müxtəlif olan konnektorun köməyi ilə müəyyən olunur. Rekurrent əlaqələrdən fərqli olaraq insident əlaqələri daha fərqli və müxtəlif mənşəlidir. Onlar xüsusi konnektor olan *yunktivlərin* və *proformların* köməyi ilə realizə olunurlar (Kamenskaya 1990:59).

1. Yunktivlər daha geniş yayılmışdır. Onlar cümlə daxilində sözləri, eləcə də, mürəkkəb cümlənin hissələrini və bütöv cümlələri əlaqələndirə bilər.

Obyektlər və ətraf aləmdə baş verən hadisələr arasındakı daha geniş yayılmış münasibətlər bunlardır:

- additivlik;
- alternativlik;
- qarşıdurmalar;
- tabelik (asılılıq).

Bu münasibətlərin ifadə olunması üçün müəyyən bir qaydada və ya strukturda müəyyən bir prinsip və ya modelə uyğun olaraq təşkil edilmiş elementlər – *yunktivlər* formalaşmışdır. Yunksiyaların növbəti növlərini fərqləndirirlər: konyunksiya, yəni, hadisələrin additivliyinin münasibəti; dizyunksiya, yəni, hadisələrdən (obyektlərdən) birinin seçimi; kontrayunksiya, birlikdə mövcud olan iki hadisənin təxmini qarşıdurması; subordinasiya, bu zaman bir hadisə digərindən asılı olur. Bu səbəb asılılığı, zaman münasibətləri, imkan və digəri ola bilər.

Bu münasibətlərin ifadə olunması üçün növbəti yunktivlər istifadə oluna bilər:

1) konyunksiya (az. dili: *və, bundan başqa, eləcə də*; fransız dili: *et, d'ailleurs, en outre, en même temps*; ingilis dili: *and, moreover, besides, also*);

2) dizyunksiya (az. dili: *yaxud, amma, ya da*; fransız dili: *ou, mais*; ingilis dili: *or, otherwise, either ... or, but*);

3) kontrayunksiya (az. dili: *lakin, əksinə*; fransız dili: *au contraire, néanmoin*; ingilis dili: *on the contrary, nonetheless*);

4) *subordinasiya* (az. dili: *çünki, sonra*; fransız dili: *parce que, ainsi, après, alors que*; ingilis dili: *because, as, thus, after, while*).

İstənilən halda yunktivlər bütün resipiyentlərin hadisələr arasındakı əlaqəni görmələri üçün lazımdır.

2. Proformalar (mənası zəngin olmayan, məzmun komponenti əsasında məna kəsb edən sözlər). Bu zaman konnektorun bir komponenti – məzmunlu olur, yəni ayrıca məzmunu malik olur, digəri isə proforma vasitəsilə təqdim olunur (məsələn: Otağa insan daxil oldu. O hündür idi; «insan» ayrıca məzmunu malikdir, «o» – insan da ola bilər, otaq da ola bilər, yəni o qədər də zəngin olmayan məna kəsb edir – proforma). Proforma ayrı-ayrı və hətta bir qrup cümlələrlə qarşılıqlı əlaqədə ola bilər. Proformalar: anafirik və katofirik qaydada işlədilər bilər.

Proforma vasitəsilə təqdim olunan konnektorun komponenti məzmunlu komponentindən sonra (anafora) və ya ondan əvvəl (katafora) gələ bilər.

İmplit əlaqələrə gəldikdə isə burada parlaq şəkildə ifadə olunan konnektorlar yoxluq təşkil edir.

İmplitlik – insan fəaliyyətinin bütün növlərinə xas olan daha ümumi tendensiyalardan birinin – istifadə olunan vasitə və vaxta qənaət tendensiyasının təzahürüdür (Kamenskaya 1990:74). Xüsusilə də, nitq fəaliyyətində qənaətə “sıxılmış” mətn konstruksiyalarının tətbiqi ilə nail olmaq mümkündür.

İmplit əlaqələr – mətnin sıxılmasının ən güclü vasitəsidir. Lakin, mətnin yaradılması zamanı bu əlaqələrin müəllif tərəfindən formalaşması və qavrama prosesində resipiyent tərəfindən tanınması onlardan müəyyən əqli səylərin və biliklərin müvafiq ehtiyatını tələb edir.

Mətnin implitliyinin üç əsas növü mümkündür:

– qrammatik implitlik zamanı bir və ya bir neçə cümlədə bu və ya digər komponentlər buraxılır;

– semantik implitlik zamanı mətnə zəruri informasiyaları eksplisit şəkildə ötürən cümlələr yoxluq təşkil edir (O gülümsədi. O üzünü çevirdi – bunun səbəbi ilə bağlı informasiya yoxluq təşkil edir);

– *birinci və ikinci halların uzlaşması*.

Şübhəsiz ki, qrammatik implisitlik – ellipsislə uyğunluq təşkil edir və buna görə də, bu kimi implisit əlaqələr *elliptik* adlanır.

İkinci hal *tezaruslu və tranzitiv* əlaqələrə bölünən implisit əlaqələrə gətirib çıxarır.

Ən nəhayət, üçüncü halda hər iki növlərin implisit əlaqələri mövcud olur.

Beləliklə, əlaqənin növbəti implisit növlərini fərqləndirilər (Kamenskaya 1990:75):

1) elliptik – ən azı əlaqəli cümlələrdən birində qrammatik implisitliyin mövcudluğu ilə xarakterizə olunur. Elliptik əlaqələrdən danışmaq üçün qrammatik ellipsisin olması zəruridir. Ellipsis – müəyyən bir kontekstdə və ya situasiyada asanlıqla bərpa olunan ifadə elementinin olmamasıdır (ifadə elementinin buraxılması). Əgər mətdə ellipsis bərpa etsək, o zaman elliptik əlaqə rekurrent əlaqəyə çevrilir;

2) tezaruslu – yəni, insanın beynindəki lüğət müəyyən bir sistem təşkil edir. Bu sistem fayllardan, fayllar nominant və assosativ sözlərdən ibarətdir (əlaqələr əsasında qurulur). Bu faylların toplumu *şəxsiyyətin tezarusunu* əmələ gətirir. Fayllar kommunikantların uzunmüddətli yaddaşında saxlanılır. Əgər kommunikantın yaddaşında müvafiq fayl yoxluq təşkil edirsə, o zaman o, zəruri məlumatları axtarmaq üçün digər mənbələrə müraciət etmək məcburiyyətində qalır: lüğətlər, ensiklopediyalar, bu bilik sahəsi üzrə kitablar və s.;

3) tranzitiv – əlaqələrin daha mürəkkəb növüdür. Tranzitiv əlaqələrin qurulması üçün əlavə informasiya mənbələrinə müraciət olunması zəruridir. Əgər biz mənanı bilmiriksə, o zaman lüğətə müraciət edirik.

Ümumilikdə, siyasi diskursda təsir etmək məqsədilə implisit informasiyanın cəlbediciliyi üç amillə əlaqələndirilir (Piroqova 2001:211):

1. Açıq-aydın şəkildə ifadə olunan məlumatdan fərqli olaraq implisit informasiya, bir qayda olaraq, ünvan sahibi tərəfindən dərk olunmur. Buna görə də, ünvan sahibi onu hər hansı bir şəkildə qiymətləndirməyə, ona tənqidi münasibət bəsləməyə və ya onunla bağlı şübhələnməyə meylli deyildir.

2. Məlumatın interpretasiyası zamanı ünvan sahibi bu informasiyanı özü əldə edir və hazır şəkildə əldə etmir, və buna görə də, bir qayda olaraq, informasiyanı olduğu kimi qəbul edir və onun təsdiqini axtarmır. Başqa sözlə desək, implisit informasiyanın effektivliyi onun çətin əldə olunmasına (mürəkkəbliyinə) əsaslanır.

3. Məlumatı göndərən şəxsi – siyasi xadimi açıq-aşkar şəkildə ifadə olunmayan informasiyaya görə tənqid etmək və məsuliyyətə cəlb etmək çox çətindir.

Beləliklə, eksplisit və implisit əlaqələrin təhlili siyasi diskursda danışanın intensionallığını əks etdirir. Bu cür əlaqələrin tədqiq olunması da siyasi diskursun koqnitiv aspektlərinin aşkar olunmasına yardım edir.

Ədəbiyyat

1. Veysəlli F. Semiotika. Bakı: Mütərcim, 2010, 332 s.
2. Вацлавик П., Бивин Д., Джексон Д. Прагматика человеческой коммуникации. М., 2000. 159 с.
3. Каменская О. Л. Текст и коммуникация. М.: Высшая школа, 1990. 151 с.
4. Клоев Е.В. Речевая коммуникация. М.: ПРИОР, 2009. – 122 с.
5. Комиссаров В. Н. Теория перевода. М.: Высшая школа, 2004. 253.
6. Моррис Ч. У Основания теории знаков // Семиотика: сб. переводов подред. Ю. С. Степанова. М.: Радуга, 1983. С. 37-90.
7. Парыгин Б. Д. Социальная психология. СПб., 1999. 456.
8. Пирогова Ю.К. Имплицитная информация как средство коммуникативного воздействия и манипулирования // Проблемы прикладной лингвистики. М., 2001. С. 209-227.
9. Степанов Ю.С. Альтернативный мир. Дискурс. Факт и принцип причинности // Язык и наука конца XX в.: сб. статей. М.: РГЦ. 1995. с. 35-73.

10. Стешнов Ю.С. В трехмерном пространстве языка. Семиотические проблемы лингвистики, философии и искусства. М.: Наука, 1985. 336 с.

11. Сусов И. П. Семиотика и лингвистическая прагматика // Язык, дискурс и личность: межвуз. сб. науч. тр.: Тверской гос. ун-т. Тверь, 1990. С. 125-133.

12. Формановская Н.И. Соотношение интенционального и пропозиционального компонентов в высказывании // Русский язык за рубежом. 1996. № 1-2-3. С. 42-47.

13. Языкознание. Большой энциклопедический словарь. / Гл. ред. В. Н. Ярцева. 2-е изд. М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. 685 с.

Е.М.Оруджова

**Прагматический потенциал политического дискурса:
категория эксплицитности и имплицитности**

Резюме

Интенция говорящего в политическом дискурсе определяется в результате анализа эксплицитных и имплицитных отношений. Изучение таких отношений помогает выявлению когнитивных аспектов политического дискурса. В связи с этим анализ прагматического потенциала политического дискурса является основной целью настоящей статьи.

На основании теоретического исследования был сделан вывод о том, что интенция политики может быть выражена в эксплицитной (формальное выражение элементов языка и связь между ними) или имплицитной (косвенная форма выражения интенции) форме.

В статье указаны и подробно рассмотрены различные типы эксплицитных и имплицитных интенций такие как: рекуррентные, координатные и инцидентные виды эксплицитных отношений, а также, грамматические, семантические типы имплицитных отношений и сочетание первого и второго случаев.

Y.M.Orujova

**Pragmatic potential of political discourse:
explicit and implicit category**

Summary

The speaker's intention in political discourse is determined by the analysis of explicit and implicit relations. The study of such relationships helps to identify the cognitive aspects of political discourse. In this regard, the analysis of the pragmatic potential of political discourse is regarded as the main goal in the article.

Based on a theoretical study, it was concluded that politician's intention can be expressed in an explicit (formal expression of language elements and connection between them) or implicit (an indirect form of expressing of intention) way.

The article indicates and thoroughly explores various types of explicit and implicit intentions such as: recurrent, coordinate and incidental types of explicit relations, as well as types of implicit relations, such as grammatical, semantic, and a combination of the first and second cases.

Rəyçi: filol.f.d., dos. A.Rzayeva

Redaksiyaya daxil olub: 30.05.2019